

Oponentský posudok habilitačnej práce Mgr. L. Klimszu, PhD.

Filosofie hodnot Józefa Tischnera

Oponentka: **Prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.**

Pracovisko: **Katedra filozofie a dejín filozofie, FiF UK v Bratislave**

1. Posúdenie aktuálnosti témy

Úvodom svojho posudku by som chcela pripomenúť, že axiologická problematika a problém prehodnocovania hodnôt je nielen ústredný problém filozofie 20. storočia (ako pripomína autor), ale ako sa zdá, je a pravdepodobne bude veľmi aktuálnym aj v 21. storočí (či už v kontexte medziľudských vzťahov, vzťahov človeka k prírode, technologickej kultúre, vzdelaniu a pod.). Mnohovýznamovosť pojmu hodnota tak poskytuje veľký priestor pre skúmanie dobových i súčasných axiologických prístupov, ktoré „preverujú“ postoje človeka a jeho konanie z hľadiska dobra alebo účelovosti, ako aj spôsobov argumentácie. Aktuálnosť problematiky je teda nespochybniteľná. Pre filozofa je to výzva, ktorú habilitant prijal – zdá sa – veľmi vážne a pretavil do skúmania, ktoré si neľahčilo, ale sa do neho intenzívne pohrúžil, aby ponúkol premyslené spracovanie tejto veľmi aktuálnej a do istej miery aj veľmi ambivalentnej problematiky.

2. Posúdenie cieľa, jeho naplnenia a teoretického obsiahnutia témy

Autor predloženej habilitačnej práce si stanovil niekoľko cieľov, ktorých naplnenie nebolo jednoduché, vyžadovalo dlhoročné skúmanie, znalosť dejinno-filozofického kontextu, ako aj špecifik národnej poľskej filozofie, v rámci ktorej sa vymyká aj dielo J. Tischnera, jedného z najvýznamnejších mysliteľov 20. storočia. Východiskové ciele sú koncentrované na rozbor a interpretáciu celkového diela Tischnera, jeho dobového kontextu a vzťah k súčasnému filozofickému mysleniu s ohľadom na axiologickú problematiku. V súvislosti s nimi formuluje aj dielčie úlohy (predstavenie osobnosti Tischnera či reflexiu Tischnerovho diela v odbornej filozofickej literatúre a rámci „súčasnej reality“ nazvanej tiež tekutou modernitou). Na báze prepojenia týchto zámerov sa habilitantovi podarilo otvoriť nové horizonty svojho skúmania v podobe vlastného „prídavku“, ktorý zdôrazňuje vybrané aspekty problematiky hodnôt, jej viacvrstevnatosť i komplikovanosť. Teoretické a interpretačné problémy s ňou spojené rieši na pozadí kontextuálnej analýzy, ktorá vychádza z lingvistického kontextu, čo možno v práci pozitívne oceniť. Osobitne zaujímavými sú kritické skúmania niektorých východiskových pojmov Tischnerovej filozofie (solidarita, nádej, smrť, zmysel života a bytia), aby prostredníctvom určitej „pojmovej čistoty“ mohol rozvinúť jej širšie perspektívy a vyzdvihol tiež agatologický charakter axiologickej problematiky.

Práca má tematicky gradačný charakter, vytvára správne „napätie“ dosiahnuté napríklad skúmaním rôznych sporov o existenciu hodnôt, hodnotu človeka i tragickosť jeho

existencie, ktoré nakoniec vedú k zdôvodneniu potreby človeka otvoriť sa druhému človeku a Bohu (pochopteľne, v intenciách Tischnerovej axiológie a agatológie).

Musím konštatovať, že okrem tematicky gradačného charakteru práce, sú všetky jej časti navzájom kompaktné a prepojené. Habilitant tým dosiahol efekt plynulej obsahovej jednoty analyzovanej problematiky, a hoci by sa mohlo na prvý pohľad zdať, že v jednotlivých kapitolách (s poukazom na dejiny filozofie) nachádzame akoby „kruhovú štruktúru“, že ide o opakujúcu sa tematiku (téma smrti, smrteľnosti, telesnosti, spásy, Boha), v podstate ide vždy o nové variácie reflektovaných tém, ktoré prinášajú vždy pridanú hodnotu v podobe autorových nových postrehov a nového obsiahnutia pertraktovanej problematiky.

3. Posúdenie metodologického spracovania a štruktúry

K naplneniu všetkých stanovených cieľov habilitačného spisu prispela aj jeho veľmi dobre premyslená štruktúra, keďže nadväznosť jednotlivých kapitol je logická a habilitant aj na pozadí dejinno-filozofického prístupu, ale predovšetkým komparatívnej, deskriptívnej, analytickej a interpretačnej metódy dokázal preniknúť aj k podstate Tischnerovho myslenia a jeho fundamentu, ktorým sú epistemologické (rozumej fenomenologické) východiská jeho filozofie (ktoré habilitant, na rozdiel od svojej metodológie, nazýva tiež Tischnerovou metodológiou – s. 18).

Práca pozostáva z deviatich, ďalej členených kapitol, doplnených o úvod, záver a použitú literatúru. Kým z metodologického hľadiska nie je práci čo vytknúť, z metodického hľadiska veľmi rušivo pôsobí zaradenie zoznamu prehľadu všetkých Tischnerových prác, ako aj niektorej sekundárnej literatúry, priamo do textu habilitačnej práce (najmä s. 26 – 28), ktorý mohol tvoriť napríklad samostatnú prílohu k práci.

4. Posúdenie výsledkov, pôvodnosti a prínosu

Jednoznačne môžem konštatovať, že habilitant má veľmi dobrý prehľad dejinno-filozofického charakteru a kontextu, ako aj súčasnej (zahranicnej i domácej) literatúry k skúmanej téme s dôrazom na pôvodné práce J. Tischnera. V jeho diele sa orientuje s patričnou istotou, autorove stanoviská sú argumentačne zdôvodnené a výsledky práce obsahujú celý rad zaujímavých postrehov (napríklad rozlíšenie medzi východiskami (fenomenológiou) a inšpiráciami (z dejín filozofického myslenia) v Tischnerovom diele (najmä kap. 4). Celková presvedčivosť habilitantovho interpretačného prístupu je nepopierateľná, v množstve pramennej i sekundárnej literatúry, s ktorou pracoval, sa nestratil a obhájil svoj „vlastný priestor“ a „vlastné hodnotiace stanovisko“, pričom sa vyhol zjednodušeným interpretáciám problematiky. Pozitívne možno hodnotiť aj kritické posúdenie problematiky hodnôt v postmodernej filozofii (kap. 5.5) a úvahy konflikte ideálnej a reálnej hierarchii hodnôt (6.3).

Za zaujímavé považujem tiež priblíženie (českému čitateľovi) klasifikácie Tischnerovho diela v poľskom prostredí (predovšetkým prostredníctvom prínosu znalca Tischnerovho diela – T. Gadacza), ale aj málo známej recepcie Tischnerovej filozofie v samotnej českej a slovenskej filozofii (za menej dôležité, ba až redundantné považujem však zaradenie do podkapitoly 2.6 deskripcie „známosti“ tradície poľskej filozofie v českom a slovenskom prostredí v priereze od 19. cez 20. storočie).

Môžem ešte dodať, že hoci sám habilitant o predloženej práci píše ako o „pokuse vystihnúť myslenie Józefa Tischnera“ (s. 118), ide o pokus naozaj vydarený.

5. Práca s literatúrou, jazyková a formálna stránka habilitačnej práce

Práca s použitou literatúrou je korektná, autor cituje a parafrázuje podľa štandardných požiadaviek a uvádza jednotné písanie zdrojov. V práci sa vyskytujú ojedinelé preklepy (s. 22, 37, 50, 53, 59, 67, 85, 88 – v pozn. 229, 121), dve za sebou opakujúce sa slová (s. 19), chýbajúce slovo (XX. „století“ – s. 46), chýbajúce uvedenie editorstva pri editorkách E. Lalíková a M. Szapuová (22, 121). Štylisticky a gramatiky je práca napísaná veľmi kultivovaným a čitateľsky zrozumiteľným jazykom.

6. Otázky do diskusie

V rámci diskusie by som iba zo zaujímavosti chcela položiť autorovi dve marginálne otázky: Či už dospel k odpovedi na svoju vlastnú otázku, ktorú nastolil v poznámke č. 226 (s. 86) a ktorá sa týka možnosti používať termíny telo (telesnosť), hmota a súcno v rámci prekladu Tischnerovho termínu „*ciało*“?

Druhá otázka sa týka poľského termínu „*uznanie*“ (v češ. uznání), ktorý autor navrhuje používať vo význame *sebeakceptace*. Vidí v tejto súvislosti autor nejakú afinitu s teóriou „politiky uznania“ Ch. Tylora? Ak áno, v čom?

Záver posudku

Habilitačný spis (odhliadnuc od niekoľkých drobných formálnych nedostatkov) spĺňa náležité kritériá požadované na habilitačné práce a po úspešnej obhajobe navrhujem Mgr. Lucjanovi Klimszovi, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul „docent“ v odbore *filozofia*.

V Bratislave, 19. 2. 2020

Prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.